

ՍԱՖՐԱՍՏՅԱՆ ԼԻԼԻԹ

(ԵՊՀ)

ՖԵՄԻՆԻՍՏԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ ՍՈՒՆԻՐՈՒ
ՌԱՎԱՆԻՓՈՒՐԻ ՍՏԵՂԾԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ

Իմ ողջ էությունը խավարի պատգամն է

*Որ քեզ իր մեջ կրկնելով անվերջ
հավերժ ծլարձակումների ու ծաղկումների*

Արշալույսին կառաջնորդի

*Իրանի ճանաչված բանաստեղծուհի Ֆորուդ Ֆարրուզի «Մի այլ
ծնունդ» ստեղծագործությունից*

Պարսկական ժամանակակից գրականության մեծահամբավ կին արձակագիր Մունիրու Ռավանիփուրի ստեղծագործությունները բնութագրելիս քերև կարելի է բնաբան վերցնել գրողի խոհերց ածանցված հետևյալ մեջբերումը. «Իմ կյանքը լի է պայքարով և ընդդիմությամբ՝ հանուն իմ երկրի կանանց, և այսուհետ իմ հերոսուհիները կալատկերեն տառապանքն ու պայքարը այնքան խոստում, ինչքան ճակատագիրն ու երջանկությունն են»¹: Ռավանիփուրի գրական կենսագրությունը սկսվել է Իրանի իսլամական հեղափոխությունից հետո, երբ երկրի հասարակական-մշակութային կյանքում լայն տարածում ստացավ ֆեմինիստական գաղափարախոսական շարժումը:

1980-ական թթ. սկսած գրականությունը դարձավ կանանց ինքնաարտայտման կարևորագույն միջոց, քանի որ հասարակական ոլորտը սահմանափակ էր և չէր նպաստում ֆեմինիստական բանավեճերին ու քննարկումներին²: Երկրի ներսում և նրանից դուրս կանանց կողմից ու կանանց մասին հրապարակված գեղարվեստական գրականությունը նոր ուղի հարթեց ֆեմինիստական գաղափարախոսության կայացման համար³:

«Արդիականության առաջամարտիկներ»⁴՝ այսպես անվանվեցին հետհեղափոխական շրջանի այն կին ստեղծագործողները, ովքեր կանանց ինքնության, իրավահավասարության հասարակական-քաղաքական հիմնախնդիրներին տվեցին գեղարվեստական լուծում:

Կանացի գրական ավանդույթների ակտիվ հետևորդներից է նաև Մունիրու Ռավանիփուրը (ծն. 1954թ.): Նրա պատմվածքներն ու վեպերը նոր էջ բացեցին ժամանակակից իրանական արձակի ավանդական նկարագրում, բերելով բովանդակության, ձևի, գրելակերպի ինքնատիպ ձեռագիր: Մ:

Ռավանիփուրը նորարար արձակագիր է, որի ստեղծագործություններում նկատելի է գրողի առանձնահատուկ մոտեցումը լատինաամերիկյան արձակի նորագույն ավանդներին՝ մասնավորապես մեզական ռեալիզմին՝:

Ռավանիփուրը բեկում մտքեց ժամանակակից իրանական հասարակության գեղագիտական գիտակցության մեջ, համադրելով երկու խիստ արդիական հիմնախնդիրներ: Դրանցից առաջինը՝ ազգային ավանդույթների, հատկապես հարավային Իրանի տեղաբնիկների բարոյական արժեքների դարավոր կուտակումները պաշտպանելու խնդիրն էր: Այդ են փաստում հեղինակի «Կանիցու» պատմվածքը, տպագրված 1988թ. և նրան ազգային մեծ ճանաչում բերած «Խեղդվածը» (1989) վեպը:

Երկրորդ հիմնախնդիրը, որը առաջնային դարձավ Մ. Ռավանիփուրի արձակում, իսլամական հասարակության մեջ ժամանակակից կնոջ ազատ ապրելու, ստեղծագործելու, իր իրավունքները պահպանելու պահանջն է: Նրա ստեղծագործություններում կինը չունի այլևս անօգնական զոհի ավանդական բարդույթը: Կնոջ էությունը այսուհետ պայքարն է:

Իր «Պողպատյա սիրտը» (1990) վեպում Ռավանիփուրը քննարկում է ստեղծագործող կնոջ խնդիրը հետհեղափոխական Իրանում: Վեպի գլխավոր հերոսուհին՝ երիտասարդ գրող Ավսանեն կանգնած է «իր սեփական սենյակը» ունենալու հոգեբանական ու ֆիզիկական փնտրտուքների հավերժական ճանապարհին: Փախչելով բռնաբար ամուսնուց, հերոսուհին իր համար հայտնաբերում է նոր միջավայր, որտեղ վերջ ի վերջո ի կատար կածվեր «սեփական պատմությունը գրելու» նրա վաղեմի երազանքը: Մակայն ստեղծագործելու տղամարդկային արհեստավարժությունը ու կնոջ անմնացորդ նվիրվածության բանաձևը հոգեբանական նոր պատկեր են ստեղծում երիտասարդ հերոսուհու համար և նա մնում է «իր սեփական սենյակը» փնտրելու արդեն ծանոթ ու դժվարին ճանապարհին:

Ռավանիփուրը իր «Պողպատյա սիրտը» վեպում փորձում է վերաիմաստավորել հանրաճանաչ անգլիացի ֆեմինիստ գրող Վիրջինյա Վուլֆի հայտնի կնոջ՝ «իր սեփական սենյակը ունենալու» այլաբանությունը⁶: Ստեղծագործող կին անհատականությանն ու նրա խնդիրները ընկալելու համար անհրաժեշտ է հասարակության արդիականացում: «Իր սեփական սենյակին» կինը կարող է տնօրինել միայն արդիականացված հասարակության մեջ ինքնահաստատվելուց հետո:

Ստեղծագործող կնոջ կերպարը իր տրամաբանական զարգացումն է ստանում «Միտ տխուր պատմությունը» պատմվածքում⁷: Նրա հիմնական թեման է կին-տղամարդ հարաբերություններ համամարդկային խնդիրը: Պատմվածքի դիպաշարային առանցքն է ստեղծագործող կնոջ սերը ինքնակենտրոն տղամարդու նկատմամբ: Տղամարդուն հեռաքրքրում է միայն կնոջ գրական գործունեությունը, նրա գրքերի տպաքանակը: Ձգալով տղամարդու անտարբերությունը՝ կինը վարձում է վերավախել իրավիճակը՝

ալնկալելով ապագայում փոխադարձ սեր: Նա փակվում է իր սենյակում ու սկսում է գրել: Նրա գրքերը տպագրվում են իրար հետևից: Ժամանակը ոչ մի էական նշանակություն չունի նրա համար, կարծես այն երբեք էլ չի եղել: Ինչպես խորհում է հեղինակը. «Կինը սովորականի պես էր: Նրա խելքի, գիտակցության ու սրտի միջև չկար որևէ տարանջատում: Նրա բառերը նույնն էին, ինչպես նրա մտքերն ու՝ զգացմունքները, և սիրային հարցերում մա իսկապես չէր հավատում ժամանակին: Նա միշտ սիրահարված էր և այն մարդկանցից մեկը չէր, ով սիրահարվում է մի թույլ և հետո մոռանում»: Պատմվածքի վերջում կին-տղամարդ բարոյական հակասությունները հանգեցնում են անկանխատեսելի արդյունքի: Կինը այլևս չի նկատում տղամարդուն, մա առաջվա մամն միայնակ է ու լիովին սպառել է իրեն: Պատմվածքը ավարտվում է հեղինակի այս խոհերով.

«Կինը այլևս կին չէր, մա վերածվել էր բառերի մի քարակույտի, և երբ տղամարդը փորձեց թափահարել նրա ուսերը, որպեսզի համոզված լինի, հանկարծակի հազարավոր բառեր թափվեցին հատակին և այս հազարավոր բառերի մեջ տղամարդը տեսավ հետևյալը.

Դուք շատ գրավիչ եք, եղբք՝իմ ընկերը, ես շատ միայնակ եմ»:

Պատմվածքի վերջում կնոջ ընտրած մետամորֆոզի բնութագիրը նմանության եզրեր ունի Շահրանուշ Փարսիփուրի «Կանայք առանց տղամարդկանց» վեպի հետ, որտեղ գլխավոր հերոսուհիներից մեկը՝ Մահդոթթը ծառից վերածվում է սերմերի: լեռան⁸: Երկու ստեղծագործություններում էլ կնոջ սիմվոլիկ մահը վերջը չէր, նրանց վերամարմնավորումը ազդարարում էր նոր կյանքի և նոր գիտակցության սկիզբ: Այստեղ և բառերը և ծառի սերմերը խորհրդանշում էին արարման հավերժական աղբյուրը, առաջինը խոսքի, երկրորդը՝ բնության մեջ: Այդ երկու կերպարներն էլ զուգակցվում են կնոջ մարմնի և նոր կյանք պարզևելու նրա աստվածաշնորհ կարողության հետ:

Ֆեմինիստական քննարկումների կարևոր թեմաներից է նաև կնոջ դեմ բռնության խնդիրը: Այն նույնպես գտել է իր արձագանքը Ռավանիփուրի ստեղծագործություններում: Վերցնենք, օրինակ, «Մատանայի քարերը» պատմվածքը, որի դիպաշարը խիստ գաղափարականացված է: Հեռավոր, լքված մի գյուղաքաղաքում շրջում էր խորհրդավոր ջինը և վերահսկում ու կառավարում էր ամեն ինչ, նույնիսկ մարդկանց ճակատագրերը: Գյուղի կանայք հավատում էին սպիտակ ջինին, որը դարձել էր ամենածեր կնոջ՝ Նանիի պահապանը և հենց մա էլ կանխորոշել էր ծեր Նանիի հավերժական կուսությունը: «Նա միշտ սև հագուստի մեջ էր և միշտ միայնակ Գյուղի ամենածեր կույսը», - գրում է հեղինակը:

Ոչինչ և ոչ ոք անվրեպ չէր Նանիի սուր աչքերից, նույնիսկ երիտասարդ ուսանողուհու վերադարձը հարազատ տուն: Մարիամը բժշկություն էր ուսումնասիրում Շիրազ քաղաքում և որոշել էր տեսակցել հարազատ մորը,

ինչն էլ աղջկա կյանքում վերածվեց մեծագույն ողբերգության: Ըստ գյուլի ավանդապաշտ կանանց, ուսում ստացած կինը կարող էր իր հետ միայն չարիք բերել դրսից: Թերուս այդ կանանց համար կուսության մասին նախապաշարումները հաճախ անհանդուրժողա-կանության բնագոյով պայմանավորված արարքների պատճառ էին դառնում:

Հեղինակը ռեալիստորեն է նկարագրում ռեմակի վերածված կանանց, ովքեր ամենավայրագ մեթոդներով փորձում էին ստուգել երիտասարդ ուսանողուհու կուսության իրողությունը: Հարազատ մայրն անգամ անկարող էր օգնել դստերը: Նա նույնպես ծեր Նանիի նախապաշարումների հպատակն էր դարձել:

Ռավանիփուրի այս պատմվածքում արտացոլված են մի շարք ֆեմինիստական հիմնախնդիրներ: Դրանցից, թերևս, ամենակարևորն է ավագ և երիտասարդ սերնդի կանանց աշխարհակալման անհամատեղելիության հիմնահարցը, ինչը իր արտահայտումն է գտնում ավանդականի ու արդիականի հավերժ բախման հոլովություն: Հեղինակը առանձնահատուկ ուշադրություն է հատկացնում նաև հասարակության մեջ հիվանդագին թաքու դարձած կուսության ավանդական ընկալման խնդրին, որը Իրանում մինչ օրս մնում է կանանց նկատմամբ հոգևոր և ֆիզիկական բռնության պատճառ:

Այսպիսով, Մունիրու Ռավանիփուրը իր ստեղծագործություններում հակված չէ շեշտադրելու կնոջ ներքնաշխարհի գունային զաղտնիքները, բացահայտելու նրա թուլության բանաձևը: Կնոջ գոյությունը ռավանիփուրյան արձակում պայքարի խորհրդանիշն է, իսկ նրա խոսքը՝ գաղափարական այդ պայքարն իրագործելու երկընտրանքային զենքը:

LILIT SAFRASTYAN

(YSU)

FEMINIST ISSUES IN THE WORKS OF MUNIRU RAVANIPUR

The 1979 Islamic Revolution provided grounds for exploring the connection between feminist ideology and literature. Since the late 1980s literature has become a particularly important field for women's self-expression because public space for discussion and debate has been extremely limited. In our days Iran women's literature flourishes in a proliferation of books, articles and journals by and about women inside and outside the country.

Feminist themes predominate in the works of Muniru Ravanipur, a leading post-revolutionary female writer. Ravanipur explicitly addresses issues related to women's identity

and rights by emphasizing the importance of women's literary activities. This article aims at discussing feminist issues in following three works of M. Ravanipur: "Heart of Steel", "Love's Tragic Tale", and "Satan's Stones".

Ravanipur adheres to a feminist notion of literature that portrays women not as helpless victims but rather as rebellious souls.

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Լազարյան Ժ., Սուափիքիի բա Մունիրու Ռավանիփուր (Հարցազրույց Մունիրու Ռավանիփուրի հետ), Ադինեհ, թիվ 35 (հոկտեմբեր 1990), էջ 4:
2. Talattof K., The Politics of Writing in Iran, Syracuse, New York, 2000, p.140.
3. Farzaneh Millani, Veils and Words: The Emerging Voices of Iranian Women Writers. Syracuse, New York, 1992, p. 231.
4. Faraj Sarkohl, «Ich» zu sagen, ziemt sich nicht Frauen erobern ihren Platz in der iranischen Literatur. - Neue Zürcher Zeitung, 15. November 2003.
5. Այս եզրակացությանը կարելի է համգել, մասնավորապես, վերլուծելով հեղինակի «Խեղդվածը» վեպը: Տես Մ. Ռավանիփուր, «Ահլ- ե դարդ», Թեհրան, 1989:
6. Virginia Woolf, A Room of One's Own. New York- San Diego, 1989.
7. «Միրո տխուր պատմությունը» պատմվածքը վերցված է հեղինակի «Մատանայի քարերը» պատմվածքաշարից: Տես Ռավանիփուր Մ., Սանգհայե Շեյթան, Թեհրան 1990:
8. Շահրմուշ Փարսիփուր, Ջաման քիդունե մարդան, Թեհրան 1990: